

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tractatio Synoptica De Iudiciis Ad Lib: II. Decretal: Gregorii IX.

**Herberstein, Ferdinand von
Tabarelli de Fatis, Donato Vincenzo**

Spirens., 1660

Caput III. De institutione ordinis iudiciarii.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11416

75.
CAPUT III.

DE INSTITVTIONE ORDINIS
Iudiciarij.

EXplicatis quibusdam de Iudiciis
in genere, priusquam veniamus
ad alios iudicii actus; præmitti debet
dissertatio de foro competenti, quæ
toti⁹ iudicii contentiosi fundamen-
tum est; & quia ex aliena iurisdic-
tione ad iudicem vocatus venire tene-
tur: proinde sit.

TITULUS I.

DE FORO COMPETENTI.

CASUS.

ALcibiades cùm è Sicilia citaretur
ab Atheniensibus, ut criminibus
responderet; obtemperare noluit,
stultum esse, inquit, iudiciũ quæ-
rere cùm possis fugere. Cùmq; dice-
ret aliquis: non igitur fidis patriæ de
te iudicaturæ? Imo, inquit, ne matri
quidem; timerem enim, ne fortè per-

imprudentiam albi calculi loco, nigrum immitteret. *Ælian: lib. 13.* Quæritur num Sicilia Magistratus comprehensum Alcibiadem judicare potuisset? *Resolut: pete ex num. 7. & 8.*

C O N C L U S I O.

II.

Forum competens præse sumptur hic vocatur tribunal, cui⁹ jurisdictioni reus subicitur: nam de foro prima, tritissima regula est. Actor sequi debet forum rei. *cap. si Clericus. 5. hoc tit. L. 2. C. de jurisd. om. Iud. L. ult. C. ubi in rem act.* Reus autem forum sortitur, seu jurisdictioni subicitur, præcipuè quatuor modis: ratione *Domicilij. Delicti, contractus, rei in territorio sitæ.*

2. Domicilium forum tribuit: & hoc triplex est. Primum: Respublica. Alterum: Origo. Tertium: sua cuiq; voluntas facit. Respublica commune domicilium, atque patriam nobis Romam facit sed extraordinariè *cap. ult: de foro comp: L. §. Romæ, ff. de excus: test: ut propterea advena Romæ repert⁹, ibidem conveniri potest.*

fit, quacunq; ex causa seu delicto agatur, etiam alibi commisso. *L. 2. §. Legatis L. 24. & 26. ff. de jud: exceptis Legatis evocatis, judicandi aut testimonii dicendi gratia.* Item qui appellandi, tutelæ reddendæ, petendæ restitutionis in integrum causa, aut in negotiis Ecclesiæ suæ, Romam venerunt: his enim nisi periculum in mora sit; jus litem revocandi domum suam datum est, ad forum nempè domicilii, ubi melius instructi sunt; *cit. cap. ult. cit. L. 2. §. Legatis, & L. 8. 24. 25. & seq. ff. eodem.* Unde hæc revocatio dicitur exceptio fori declinatoria ratione personarum.

3. Origo in ea cuiq; civitate domicilium tribuit, in qua Pater oriundus est, vel in qua quis à Matre non transeunte tantum, aut ad breve tempus commorante, (si alibi domicilium fixum habuit) sed inhabitante natus est *L. Cives. 7. C. de incolis lib. 10. L. assumptio 6. §. 1. L. 11. §. Patris, & §. in adoptiva. ff. ad municip.* Et licet migraverit originarius, constituto alibi lare; in loco tamen originis si reperiatur, conveniri potest. *L. incola 29. ff. ad municip: L. pen: C. de incol, Gail: lib. 2. obs: 36. contra Menoch:*

§. presump. 42. n. 5. Verum licet domicilium originis conferat diversos effectus, ut ad Ordines suscipiendos ab Episcopo originis, non minus quam ab Episcopo beneficii aut domicilii, attamen in ordine ad jurisdictionem acquirendam, quam maximè spectantur domiciliū habitacionis, aut beneficii residentiam postulantis quod sua cuique voluntas domicilium facit, ubi larem, rerumq; suarum fortunam constituit, *L. Cives. 7. de incolis.* Ratio: quia hoc absolutè jurisdictioni hominem subijcit: at verò domicilium originis secundum quid, ut scilicet conveniri possit ibi duntaxat si in loco præsens sit ut docet *Barth. incit. L. assumptio.* Quin imo testatur *Gail. lib. 1. obs. 36.* in Germaniâ nostrâ per arbitratoriam domicilii mutationem amitti jura originalia, tum quoad munera, & præstationes, tum quoad jurisdictionem, adeò, ut in quibusdam civitatibus ob hanc liberationem, quidpiam secundum bonorum æstimationem pensandum sit. *L. domicilium. 20. ff. ad municip.*

4. Si petas prærogativam domicilii habitacionis in quo sistat? *Dico* in duobus po

tissimum. i. quod Judex habitationis domicilii jurisdictionem habeat in personā, etiam dum extra territorium, seu diœcesin moratur: cū enim absolutè subdita sit, & non secundum quid, non tollitur ei⁹ subjectio per egressum: Unde etiam absentem constringere potest *arg: cap. cum contingat. 13. de foro comp:* non quidem citatione reali, seu captura (hoc enim actu judiciali violaretur jurisdictio aliena) sed verbali: quippe quæ in proprio territorio decernitur, licet eius intimatio per nuntium foris fiat. Atq; hac ratione Clericus v. g. per præceptum ac sententiam Episcopi etiam extrà territorium præcipientis, propter contumaciam excommunicari potest. *Laym: lib. 1. tr. 5. p. 1. c. 4. n. 7.* Dico deinde, quod subditus ratione domicilii extra territorium delinquens (nisi à Judice delicti præventus fuerit) citari, puniri, imò ob contumaciam etiam absens excommunicari possit à Judice domicilii. ut benè *Ioan: And: & Imola in cap. 3. de foro comp. Vide Titulum 2. cap. 3. conclus: 4.*

5. An quasi domicilium vim aliquam conferat? *Rectè*, si enim habitatio transf-

feratur animo consistendi, negotii causa
 ad tempus non breve, sed ultra medium
 annum, forum sortiuntur, videlicet stu-
 diosi, famuli, milites, præsidarii, &c. ut
 interim dum ibi agunt conveniri possint
 super contractibus, & delictis etiam alibi
 commissis, per *Gl. in L. 2. C. ubi de criminibus*
Abb. in cap. Clericis. n. 5. & cap. cum con-
tingat n. 29. de foro comp. Quod & in pœni-
 tentiæ foro atque Sacramentorum (ex-
 cepto Ordinis) administratione locum
 habet. *Sanch. lib. 3. de Matr. disp. 23. n. 11*
 adeò ut talis persona si alibi domicilium
 saltem paternum fixum habeat, utriusque
 Parocho v. g. sua peccata confiteri possit
 Idemque procedit, & longe magis si qui
 pluribus in locis plenè instructus sit, ne-
 min⁹ in uno loco, quam in alio loco com-
 moretur, totidem locis domicilium ha-
 bere censetur. *L. 5. & 6. §. pen. L. 27. §. 1.*
ff. ad municip. tametsi Labeo existimet
 huiusmodi nusquam domicilium habere
 quod verum est in casu, quo quis domici-
 lio proprio relicto navigat, vel iter faci-
 quærens quo se conferat, aut ubi se con-
 stituat. *L. eius 47. Celsus in fin. ff. ad municip.*

6. Ratione delicti advena eius Judicis forum fortitur, in cuius territorio delinquit. *cap. postulasti 14. & cap. ult. de foro compet. L. 1. & Authen: C. ubi de criminibus.* intellige contra leges juris communis aut divini: ut si v. g. peregrinus blasphemet, carnes interdicto die comedat; non autem si delinquat, aut contra leges humanas peccet particularis diœcesis: certè peregrinus eo in loco carnes comedens excommunicationem, si fortè in pœnam eidentium statuta sit non incurret: cum nō teneatur generalibus sententiis ac statutis loci propriis *Laym: lib. 1. tr. 5. p. 1. cap. 4. tr. 4. cap. 12.* Nec obstat quod in foro Sacramentalis pœnitentiæ, non ita, ut in externo subjiciatur alicui; in cuius diœcesi aut Parochia deliquit: quia in externo foro Reus Rempublicam offendit, ut proinde ibi puniri debeat ubi deliquit, ad aliorum exemplum. *Auth: ut nulli iudicium §. si verò quis collat. 9.* At verò iudicium pœnitentiæ tendit ad abolendam offensam DEI, & ideò à proprio Pastore fieri debet, *cap. omnes utriusq; sexus. de pœn. & remed:* quem Deus ut ministrum, seu Vicarium

rium homini constituit. *Abb: in cap. contingat de foro comp.* Id verò peculiare est in vagis, seu nullibi fixum domicilium habentibus, quod in externo foro puniri possint, & in sacramentali absolutionis foro judicari de delictis ubicunq; commissis: quare dici solet, *quod vagus ubiq; forum sortitur. G. in L. 1. (ubi de criminibus.) Covar: in pr. q. cap. 11. n. 17.*

7. Occasione dictorum controverti solet: Si in Diœcesi Salisburgensi mandavit Caius famulo percussorem Clerici, ea autem in Viennensi facta sit, utrius Judicis sit cognitio? *Placent Abb. in cap. ult: 27. Fel: n. 14. de foro comp.* docentes Caium fieri subjectum Episcopo Viennensi, quia locus cædis, non etiam mandati spectandus est. Idemq; docet *Clarus in practicis. q. 38. n. 7.* de ratum habente quod suo nomine in aliena Diœcesi homicidium commissum est. Sed & idem aliqui sentiunt, si in alterius Provincia inchoatum, in alterius consummatum sit scelus, v. g. alibi tormentum excussum, alibi occisus homo, alibi falsum instrumentum scriptum, alibi productum: vel alibi rapta, alibi stuprata.

prata, alibi vinctum, alibi spoliasti: *Barth: L. libellorum n. 7. ff. de accus.* Præstat tamen ut dicamus, reum in huiusmodi casibus ab utroque sæculari iudice aut Ecclesiastico, si reus sit Clericus, citari, ac puniri posse, & locum dari præventioni, sicut si quis in confiniis hominem occidat. *Abb: cit. cap. ult. n. 25. Clarus §. fin: q. 38. num: 9. Farin: n. 46.* Falleris extendendo prædictos casus ad casum in quo vulnus homini in hac Diœcesi infixisti, qui inde abiens, mortuus est in altera: præferendum namque asserimus Iudicem loci in quo percussio facta est: eâ nixi ratione, quod ibi censeatur commissum delictum, videlicet homicidium, ubi causa efficax posita est. *Barthol: loco citat. arg: L. 21. ff. ad L. Aquil.* Atque hæc faciunt ut intelligamus Ecclesiam pollui per injuriosum, & notorium homicidium, aut sanguinis effusionem, si percussio hominis in Ecclesia facta sit, tametsi is foras se recipiens ibi sanguinem fundat, aut moriatur: non pollui autem Ecclesiam si foris percussus intro se recipiat, & moriatur, vel sanguinem fundat. **ex communi DD.**

8. Altera controversia est: An si Clericus in hac Diœcesi crimen committens, ob quod spectato communi jure puniendus sit, citatione præventus fines loci, in quo deliquit excesserit: ab Episcopo alterius Diœcesis, in qua delinquens degit, aut latitat, citari ac capi possit? *Respondetur posse: per L. si cui 7. §. ultim. ff. de accusat. & Auth: ut nulli iudicium. §. si verò collat: 9. non quidem ut eum ipsemet puniat, (nisi consuetudo regionis, de quo infra, permittat Gail: lib. 1. de pace pub: cap. 16. n. 30.)* Sed ut eum ad Episcopum delicti, seu potius domicilii, aut beneficii remittat; quia idem etiam in seculari foro servatur, si territoria sub eodem Principatu sint: ut constat *ex cit. Auth: & Covar: pr. q. cap: 10. n. 11.* constat autem Diœceses omnes sub eodem Principe, videlicet Papa, qui publica lege Clericos facinorosos constringi ac puniri jubet. *cap. 1. de off. ord: cap. etsi Clerici. 4. de iudic.* Igitur unus Episcopus alteri auxilium præbere potest, & sæpè debet: præsertim si reus contumaciter in censura, juris aut hominis perseveret, cum continuo delinquat, & Ecclesiam offendat; consequens

quenter subiacet aliquo modo Episcopo loci, ubi moratur, saltem ut ad emendationem, & absolutionem petendam compelli possit.

9. Sed quid si ministri justitiæ Reum persequentes in fuga deprehendere non possint, nisi limites jurisdictionis alienæ ingrediantur: quid facto opus? *Respondeo* desistere debent post fines proprios: quia capturam realem exercendo in territorio alieno jurisdictionem invaderent. Quare tali modo captus contra jura, statim relaxandus esset teste *Gail: cit. lib. 1. c. 16. n. 25. ex communi DD.* Nisi sint latrones, prædones, aut similes pacis publicæ violatores. Multoq; magis id procedit de Religiosis fugitivis, aut apostatis, quod à Prælato Ordinis, aut ex mandato eiusdem, ubiq; capi, & reduci possint. *Bald: communiter receptus in L. i. C. ubi de curiali;* ob personalem eorum obligationem. Idemque est de conjuge ergà fugiētem conjugem, & de Domino erga servum, seu mancipium. Alii verò, ut dictum, si in fuga latent, ita ut citari nequeant, aut ad eos citatio pervenire non possit; juxta *Panor: in cap:*

in cap: fin. b. t. citabuntur per edictum in loco delicti promulgandum, & valvis portarum, vel Ecclesiarum affigendum: per ea, quæ habentur in Nov. nulli iudicum. §. si quis vero: ad hoc scilicet, ut missio fiat in possessionem bonorum, quæ in loco delicti habet, non ut quidquam in eius personam statuatur. Panor. cit. cap. fin. n. 6. Et si crimen fuerit atrox, poterit Iudex delicti requirere iudicem domicilii seu loci, in quo degit, aut latitat ut ipsum citet, & remittat: eiq; Iudex rogatus (si nondum ipse castigaverit eum præmissâ summariâ cognitione super veritate delicti) obsequi debet & delinquentem remittere, ex juris communis dispositione: quâquam hodiè plurib⁹ in locis de consuetudine contrarium servetur: si verò crimen levius sit, non habet locum remissio, sed delinquens ubicunq; reperitur condignâ poenâ punitur. L. 1. C. ubi de Crimin.

10. Verum à minori ad maius procedendo, Iudex ordinariè loquēdo non potest sententiam poenæ inflictivam extendere extra territorium aut Diocesim suam; ex com: DD. in L. relegatorum. 72. §. 1.

quod.

quoddam genus. ff. de interdicit: ubi aiunt, quod Iudex non potest aliquem relegare ad locum non subjectum jurisdictioni: quia executio est actus jurisdictionalis, qui extra territorium fieri nequit, c. 2. de const: in 6. Nisi alter Iudex ad cuius forum sententia dirigitur, eam exequi paratus sit: ut si Clericus ob crimen condemnetur ad fodinam alterius Diocesis: aut nisi poena crimini decreta sit: per Legem utriq; Judici observandam, tunc illata à Iudice delicti, executioni dabitur à iudice domicilii, vel beneficii, si ad eum locum referatur; cap: postulasti. 14. de foro comp. Exemplo sit, Canon Ecclesiae jubet, cap. Presbyt. 12. dist. 81. Clericum ob crimen perjurii, incestus, aut adulterii ab officio & beneficio deponi: accidit autem ut alterius Diocesis Parochus hic in crimine deprehensus sit: potest quidem Episcopus Neostadiensis eum remittere ad Ordinarium suum, sed non tenetur. Igitur hoc casu Episcopus delicti infliget poenam depositionis, aut privationis: cit. cap: postulasti: alter autem Episcopus exequi debebit juxta Canonis praescriptum actualiter hominem à Parochia remo-

remo-

removendo. Neque hoc casu Episcopus Ordinarius hominem post actam poenitentiam restituere poterit: nisi Episcopus alter consentiat; seu à se latam sententiam relaxet. *arg. cap: pastoralis. 11. §. præterea de off. Ordin. ubi Abb: & alij docent: Quòd censurâ & sententiâ judiciali ligatum, is solùm absolvere possit, qui eam tulit, aut eius successor, aut superior.*

II. Infero, si Episcopus Clerico beneficiario suo pte arbitrio, ob contumaciam, aut crimen, inferat privationem, aut suspensionem à beneficiis, extendetur hæc pœna duntaxat ad beneficia Diœcesis. *Felin: postulasti de foro comp.* Nisi pœna, aut censura, seu per legem, seu per hominis sententiam inflictâ, afficiat personam absolute, non in ordine ad locum. Talis est excommunicatio, quæ territorio non clauditur, sed sequitur personam, velut lepra leprosum. Item interdictum personale. *Abb: in cap. postulasti. n. 11. cap. ad reprimendam. n. 2. de off. Ord. vel si cui ingressus Ecclesiæ interdictus sit. capit. 15. & 20. de sent. excom: in 6.*

12. Sed & depositio absolute illata
Cle-

Clericum inhabilem reddit ad quaecun-
 que beneficium retinendum, aut acqui-
 rendum, nisi cum eo dispensetur: *Suar. de*
Conf: disp: 31. S. 1. num. 5. Sic & ad mortem
 damnatus, adeoq; libertate privatus, pœ-
 nãq; servus effectus, & publicè condem-
 natus de crimine, quod infamiam infert,
 v. g. de furto, ubiq; locorum infamis, aut
 pœnã servus permanebit. *Barth: in L. sunt*
quidam. 19. ff. de pœnis. Abb. cit. n. 11. & con-
stat ex L. non potest. 63. ff. de furtis.

13. An Advena in alieno territorio de-
 linquens puniendus sit secundum statuta
 & consuetudines loci delicti, an domici-
 lii? *Respondet Barth: in L. 1. n. 20. Bald: ibid.*
n. 22. C. de sum: Trin: Si factum in utroq;
 loco seu communi jure prohibitum sit,
 tunc puniri debet secundum statuta loci
 in quo deliquit: quia delinquendo sub-
 ditus fit jurisdictioni. Nec obstat: tametsi
 nesciat pœnam statuti; quia consentien-
 do voluntariè in delictum, interpretativè
 consentit in pœnam, ut propterea per
 quandam consequentiam obnoxius fiat
 pœnã, nisi ea valdè extraordinaria sit, aut
 nisi censura in pœnam lata sit, quæ id spe-
 ciale.

ciale habet, ut nunquam ab ignorante incuratur, nisi ignorantia crassa aut supina sit: ita Barth. cit. Sed hujus opinio merito nobis displicet quoad eam patrem, dum asserit: ignorantiam pœnæ lege statutæ in censuris tantum, non autem in aliis excusare, ab incidentia pœnæ: quia consensus interpretativus in pœnam non est admittendus formaliter, quando non est consensus, in delictum formaliter, prout talis pœna causa est: sed committens voluntariè delictum, quod nescit inevitabiliter causam esse talis pœnæ non consentit in delictum formaliter, ut causa est, ergo. Et est sententia non tantum Felin. sed etiam Soar. *To. 5. in 3. p. d. 4. S. 9. Sancti lib: 9. de matr: disp: 32. n. 17. Host: cap. à nobis i. de sent: excomm.*

14. *Ratione contractus*, vel quasi contractus, qui incola non est, tum demum forum sortitur, si in loco moram trahat. *cap. ult: & cap. 1. h. t. in 6. Fel: in cap. ult: de foro comp: vel inibi negotium aggressus sit: vel tabernam; officinam, aut hortum conduxerit ad vendendum. L. hæres 19. S. proinde. ff. de jud. Nisi contractus comple-*
men-

mentum, & solutio in alium locum destinata sit, quia tunc non in loco contractus celebrati, sed in destinatae solutionis loco forum sortitur. *L. contraxisse. 21. ff. de act: & oblig: L. 1. C. de jurisd. L. unica C. ubi conven: qui certo loco dare promisit. Covar. pr. q. cap. 10. Nam veluti contraxisse unusq; in eo loco intelligitur, in quo ut solveret se obligavit. L. 21. ff. de oblig. & act.* Alioquin verò peregrinus, aut Mercator præcisè ex contractu, quem fortè transiens, aut non diu moraturus in loco instituit, inibi conveniri non potest, nisi de fugâ; aut de fraude suspectus sit: & tum cogi poterit ad satisfaciendum, quòd solvere velit in loco domicilii: *Gl: in cap. 1. de foro compet: §. contrahentes, & §. proinde ver. debeat.* quia durissimum certè foret, quotquot locis quis navigans vel iter faciens delatus est, tot locis conveniri. *L. haeres: 19. ff. de jud: Gail: 2. obs: 36. n. 44.*

15. Unde qui ratione contractus, aut etiam ratione delicti forum sortitus est, non est subditus absolutè, sed tantùm in ordine ad locum dum ibi existit. Quare si egressus sit ex territorio, desinit esse subditus, quoad personam; ita ut ad compa-
ren-

rendum personaliter per citationes, aut
 censuras compelli non possit. *cit. §. contra-*
hentes. ubi Anchar: Innocent: Abb. & alij. Si
 autem requisit^o, ceu citatus contumaciter
 non compareat, neq; satisfaciat, fieri po-
 test missio in bona eius, si quæ in loco cō-
 tractus habeat, juxta *cit. §. contrahentes: &*
Donell: cap. 14. com: 14. & 15. Gail: 2. observ:
36. n. 14. Sin minus, decernetur missio fa-
 cienda in bona alterius Diocesis aut ter-
 ritorii, ad requisitionem Judicis Ordina-
 rii eiusdem loci. Id verò solum discrimen
 est inter subditum ratione delicti, & sub-
 ditum ratione contractus, quòd ille spe-
 ctato communi jure remittendus sit ad
 Judicem delicti, si sub eodem Principe
 sit, at verò in contractibus non est locus
 remissioni.

16. Dubitabis de eo, qui per citatio-
 nem à Judice competenti in loco contra-
 ctus præventus est, forum illius in ea cau-
 sa declinare possit? *Respon: Negativè, &*
constat ex cap. proposuisti. 19. de foro compet.
ubi expressè: quòd legitimè citatus tene-
tur coram Judice citante causam prose-
qui, non obstante quod post citationem
 forum

forum mutaverit: quia ubi Judicium cæ-
 ptum est, ibi finiri debet. *L. ubi acceptum.*
30. de jud: & patebit ex dicend: tit. de litis cont.
 Itaq; etiam si aliquis solum per accidens,
 videlicet ratione contractus aut delicti
 subjectus sit, si tamen dum in territorio
 existebat ab Ordinario loci citatus fuerat:
 postea egressus, iterum citari, atque etiam
 absens ob contumaciam excommunicari
 potest. *Felin: in cit. cap: ult. de foro comp. n. 4.*
 Quod non procedit in subdito ratione
 domicilii: tamen si enim hic solo egressu
 ex territorio, animo mutandi domiciliū,
 jurisdictione liberetur: *per cap. proposuisti.*
h. t. ex com. DD. Abb: n. 7. excipi tamen de-
 bent hi casus. I. Si citatione præventus
 sit, antequam egrederetur. *cap. proposuisti*
cit. II. Si in loco domicilii contractum
 instituerit; tunc enim in actoris optione
 est illum cōvenire in loco domicilii prio-
 ris, vel posterioris, præterquam si quis u-
 nâ cum jurisdictione; etiam statum mu-
 tet, videlicet Clericus ordinetur, vel Re-
 ligiosus fiat. *Felin: cit. cap. proposuisti, num. 1.*
 tum ratione contractus antea instituti, si-
 militer ratione delicti commissi (dum-
 modo

modo à Judice sæculari per citationem præventus non fuerit.) coram Ecclesiastico Judice conveniendum esse docet *Laym. lib. 4. tr. 7. cap. 4. q. 3.* Sed probabilius tenemus laicum patrato delicto factum Clericum aut Religiosum, etiam animo subtrahendi se à foro sæculari, & cum injuria Judicis sæcularis, à quo per citationem præventus est, fieri subditum Judicis Ecclesiastici, non autem sæcularis: quia videtur id decisum in *L. qui cum uno. §. reus. ff. de re militari:* ubi habetur, quod *capitalis criminis accusatus, si efficiatur postea miles à Judice militia puniri debet.* idemque habet *L. qui postea. ff. de judicio.* Hoc ergò posteriori longè jure procedere debet in Clericatu, quo quis cœlesti militia sese adscripsit: & confirmatur opinio nostra exemplo confugientis in Ecclesiam delicto commisso, etiam factâ accusatione citatione &c. cuius Ratio est: quod utantur jure suo, & privilegium exemptionis à foro sæculari absolutè & sine ulla restitutione favet Clericis: ut proinde ubi lex non distinguit, neq; nos distinguere debeamus. *L. de pretio ff. de public. in rem act.*

17. Idemq; videtur dicendum quoad Clericos, quos ante mutationem status sententia occupavit in loco domicilii. v. g. Episcopus ob præcedens aliquod delictum sententiam tulit aut particularem: *Nisi Titius, qui rem abstulit, intra mensem satisfecerit, in excommunicationem incidat.* Aut generalem: *Qui hanc rem abstulit, nisi intra mensem restituat, excommunicatus sit.* Neutro modo in excommunicationem labetur injustus rei detentor, aut damnificans, si interea statum cum domicilio mutaverit, quandoquidem in personam à jurisdictione alterius exemptam sententia cadere non potest. Porrò extra controversiam est: si nudum præceptum impositum sit subdito, v. g. Clerico Sacerdoti, ut quot diebus sacrificet (nullâ eius præcedente culpâ) postquam is præcipientis jurisdictione solutus fuerit, etiâ à præcepto liber erit. *Sair. lib. 1. cap. 11. n. 19.*

18. Modus fortiendi forum *ratione rei, seu possessionis in territorio sitæ*, longè à præcedentibus diversus est; quia nunquam parit obligationem aut actionem personalem. *cap. ult: de foro comp: L. ult: C. uti in rem*

rem

rem actio: Sed tantum realem, quæ quidem institui potest non tantum ubi res controversa sita est, sed etiam ubi reus domicilium habet. *L. ult. C. ubi in rem actio. L. 10. ff. de rei vind: L. 38. ff. de jud: v. g. Nobilis Græcensis quispiam habeat ædes Viennæ, non est subdita persona; sed ædificium ratione soli: quare nec dabitur actio personalis coram Magistratu Viennensi ad aliquid dandum, vel faciendum v. g. ut ædes quæ donatæ dicuntur, donatario tradantur, sed tantum actio realis si alius ædes ut suas vendicet, vel hypothecæ nomine obligatas asserat: & hæc ipsâ actione reali intentatâ, Persona secundum se constringi, aut ut contumax damnari non potest. Ioan: And: cit. cap. ult.*

Sed tantum realiter, ut si non compareat actor mittatur in possessionem ædium *cap. ult. ut lite non contest: §. ult.*

19. Neque distinguimus inter res mobiles, vel immobiles, ut *Accur. in cit: L. ult.* quasi res mobiles vindicandæ sint, ubi domicilium reus habet: immobiles vel ubi domicilium habet, vel ubi sitæ sunt quia ut benè Salicet. & Azo citata lex *ult.*

ma loquitur generaliter, ideoq; de utrifq; intelligendam rebus asserunt, juncta L. 10. & seq. ff. de rei vind: L. 38. ff. de jud: Authen. quia in provincia. C. ubi de Crim. Nec interesse putamus inter singularem vindicationem, & petitionem hæreditatis. Hæc quoq; vel ubi domicilium reus habet, vel ubi bona hæreditaria sunt; instituitur. L. un. C. ubi de hered: L. 26. & 28. ff. de jud: Accurs: ex communi DD. ad dict: L. un.

20. Sed etsi legatum, vel fidei commissum actione in rem petatur, verius est secundum propositam regulam, vel in loco domicilii, vel rei sitæ agi posse. *Vultei*. ad L. un. C. ubi fideicom. pet. oport. n. 15. & 30. Neque urget, si dicas: res mobiles non posse dici sitas propriè, atque ideo ratione rei mobilis, in alieno territorio forum obtineri non posse; quia nusquam jura sic limitant. Non etiam ad rem dices exigi, ut reus in eodem loco reperiatur ad hoc, ut actio in rem institui possit, quia nihil interest utrum in eo loco reperiatur reus, nec ne? ut benè *Azo*. & *Accurs.* in cit. L. ult.

21. Si actio mixta sit, quam quis exercere vult, veluti familiæ erciscundæ, com-

E muni

muni dividendo finium regundorum
 existimat. *Barth: ad L. ult: C. ubi in rem*
 idem respondendum quod de actione in
 rem: nec obscure id Bald. probat *L. un: in*
fine. C. ubi de hered: & Cuiac: in nov. 96. Si
 missio in rem postuletur, verius videtur
 ibi tantum postulandam esse, ubi res
 tæ sunt, quarum possessio postulatur
un: C. ubi de hered: L. cum unus. 12. §. 1. ff. de
reb: aut jud: poss: Barth: Cuiac.

22. Difficilis quæstio est: utrum statu-
 tum personas habilitans, vel inhabilitans
 circa contractus, vel testamenta, exten-
 datur etiam ad bona extra territorium
 ta, idq; respectu subditorum tantum,
 verò etiam peregrinorum pro temporibus
 ibi commorantium? Respondet *Barthol.*
L. 1. n. 25. & 37. C. de Sum: Trin. Si statutum
 directè disponat circa formam actus
 ut ad testamentum sufficiant testes duo
 valere testamentum ita confectum, seu
 ab incola, seu à peregrino quoad omnia
 bona, ubicunq; sita sint. Respondet
 secundò *Bald: in cit. L. 1. n. 18. & alij.*
 statutum habiliter personas jure communi
 ni inhabiles, v. g. ut filius familias testa-
 me

mentum condere possit; vel inhabilitet personas jure communi habiles, v. g. ut uxor marito per ultimam voluntatem relinquere nihil possit: utroque casu videtur extendi etiam ad bona alibi sita: quia dispositio statuti directè non fit de bonis, sed de personis, quatenus in hoc territorio testamentum condunt. Respondet tertio. *Sanch: lib: 3. de matr: disp: 18. q. 4.* Non esse in probabile, quòd etiam peregrini tali statuto, vel consuetudine habilitante personas ad contrahendum vel testandum frui possint, sic enim ait docere *Barth: cit: L. 1. n. 26. Bald: n. 13.* quod advena in locis, ubi Trid: Concilium non obligat, validè contrahat matrimonium absque Parochi præsentia. *Addo* tamen inhabilitatem testandi peregrinos non contrahere ex statuto loci, cuius jurisdictioni non subjiciuntur: quia licet se legibus ac moribus eorum, inter quos morantur accomodare possint in favorabilibus, non tamen obligantur in odiosis. *Laym: lib: 1. cap: 12.*

23. An statutum in provincia, ut masculi succedant exclusis foeminis exten-

datur bona extra territorium sita? & num
 incolas tantum obligat, an etiam exter-
 nos, vel advenas? Resp: 1. Si statutum
 directè disponit de rebus, v. g. *possesiones
 perveniant ad masculos fœminæ autem dote mo-
 deratâ contentæ sint*, non extenditur ad pos-
 sessiones extra territorium sitas: obligat
 autem jam extraneos si in regione posses-
 siones habeant; *Barth: ex comm: in cit. l. 1.*
 Resp: 2. Si statutum absolutè disponat de
 personis v. g. ut masculi in hæreditatibus
 succedant fœminis exclusis, tum peregrin-
 os & extraneos non comprehendi. *Barth:
 thol: ibid. Felin: in cap. ult. n. 4. de foro com-
 ped erga incolas, seu subditos videtur
 extendere ad bona etiam alibi sita. sup-
 conclus: præced: resp: 2. contra Barth.*

24. Tali tamen statuto inhabilitant
 personas ad donandum vel testandum
 berare se possunt incolæ si extra territorium
 um egressi alibi, ubi lex non viget, actum
 perficiant. *Sanch: cit. q. 4. cont: Barth: Bald:
 in l. 1. C. de Sum: Trin.* Et valebit actus saltem
 mero jure (quandoq; autem ob fraudem
 rescindi poterit) cum hoc discrimen sit
 inter statutum & Superioris præceptum

vel sententiam, quòd statutum proximè ac directè territorium afficiat, atq; exinde tendat in incolas, seu commorantes intra territorium: Sententia autem & præceptum, proximè tendit ac directè in personas subditas, earumque ossibus hæret. Quamobrem nihil obstat, quo minus Episcopus peregrinatus Clerico suo præcipiat, ut in certo loco extra Diocesin consistat, inibi ne ludat, potitet. At verò statutis suis non potest obligare Clericos, dum extra commorantur. Sed alia ratio est de Religiosis, quorum leges & statuta Ordinis, non sunt certi territorii: cum fundata sint in personali eorum obligatione ac voto: quare dici solet, quod *totus mundus sit Prælati Ordinum pro territorio*, erga subditos Regulares. *Syl: ver: excom: 2. n. 15. & alij.*

25: Dubitatio consequitur quoad eum, cui confiscatio bonorum ob crimen illata est, an pœna extendi censeatur ad bona, quæ alibi possidet. Distinguendum: vel diversa loca eidem Domino, seu Magistratui immediatè subsunt: tunc omnia ipsi applicabuntur. Vel non eidem,

sed diversis subsunt; & tunc refert utrum
 pœna confiscationis reo inferatur ex le-
 ge, quæ utriq; loco communis sit, an ex
 statuto proprio: priore casu Judex loci, in
 quo reus condemnatur, confiscabit om-
 nia bona mobilia: immobilia verò bo-
 na, quæ reus possidet, in suo territorio:
 alter verò Magistratus, alia immobilia
 bona. Posteriore autem casu bona extra
 territorium posita confiscationi subiecta
 non sunt. ut benè *Clarus q. 7. 8. n. 27. Bal-
 in L. 1. n. 26. C. de Sum: Trin: Farinacius. de
 de heresi. q. 190. n. 166.*

26. Non placet sententia *Innocentij: in
 cap: postulasti, 14. de foro comp: quem sequitur
 ibid: Abb: n. 16. contra Host: & Ioan And. ibi-
 dem.* Si Magistratus statutum condat, ut
 ob crimen adulterii v. g. possessiones cri-
 minosi confiscentur, quod afficiat etiam
 possessores extraneos, & alioquin non sub-
 ditos, eò quod in rem & non in personam
 conceptum sit. Verumtamen intentio
 statuentium, & effectus statuti confide-
 rari debet potius, quàm eius verba. Ap-
 paret autem qualitercunque verba con-
 cipiantur, causam statuendi esse crimen
 adeo

adeoque tam in statuentium, intentione, quam effectu, statutum esse poenale, quo extranei obligari non possunt. Id rectè docet idem *Innocent: cap postula sti cit.* Si extraneus, qui sub hoc Magistratu possessiones habet, extra provinciam Magistratū offendat, aut subditos eius, quòd eum punire non possit in possessionibus: Sed imprimis pro illata injuria satisfactionem petere debet à delinquente, & Superiore eius: qui si satisfacere negligant, tum demum permissum erit apprehendere bona offendentis, donec satisfactum sit. Quod etiam in tributis fieri consuevit, ut si ea extraneus possessor Principi non pendat, eius ratione possessiones in locofixæ apprehendi possint, quippe cum tributorum nomine obligatæ censeantur. *Bald: in L. jubemus nullam. 10. C. de SS. Eccles.* *Abbas in cit. cap. postula sti n. 12.*

27. Difficultas restat celebris, an Actor qualitatem fundantem jurisdictionem Judicis, expressè allegare debeat: Resp. cum *Innocentius in cap. cæterum. num. 2. de Iud:* Si qualitas fundans huiusmodi jurisdictionem Judicis, quæstioni principali

intrinseca sit & imbibita, sufficit, ut eam
 Actor expressè vel implicite alleget: Ut si
 Clericus laicum coram Judice Ecclesia-
 stico conveniat, quod ex Ecclesia quidpi-
 am surripuerit, is verò absolutè neget de-
 lictum; fundata erit jurisdictione: cum hac
 ipsa causa sacrilegii (quæ est mixti fori)
 principaliter agatur, & super ea lis in A-
 ctorem & reum contestanda sit. Sin au-
 tem qualitas fundans jurisdictionem Ju-
 dicis non principaliter deducatur in judi-
 cium, ideoq; causa intrinseca non sit, sed
 accessoria: tunc prius, saltem extraordi-
 nariè cognoscendam esse, quam ad causa
 judicialem cognitionem deveniatur, cen-
 set *Barth: in L. prescriptione. n. 7. & 8. C. Si
 contra jus, vel utilit. pub:* Ut si aliquis extra-
 neum coram Civitatis Judice conveniat
 super contractu, aut delicto, & ipse neget
 se hoc in territorio contraxisse, aut deli-
 quisse. Vel si quispiam, tanquam Cleri-
 cus, coram Ecclesiastico Judice conve-
 niatur super delicto pecuniario, is verò
 excipiat se Clericum non esse, aut fori Ec-
 clesiastici privilegio non gaudere, tum Ju-
 dex ante omnia hoc dubium examinare
 debet,

debet, ut eius jurisdictio in ordine ad causam principalem fundata sit. ita *Bartholus cit. Domin: in capit. 1. §. contrahentes ver. sed quid si contra Iason: in lib. cum quadam. n. 2. ff. de jurisdictione.*

TITULUS. II.

DE CITATIONE, SEU IN JVS
Vocatione.

CASUS.

Cum Demostheni vetarent Athenienses in concione verba facere: pauca habere se ait, quæ ipsis referret. Quibus conticescentibus: Adolescens inquit, sub æstatis tempus asinum cuiusdam Athenis Megaram usque conduxit. Flagrante meridie sole, uterq; asini umbrâ quærebat se tegere, repellebatq; alter alterum: atq; hic locasse prætendebat se asinum, non eius umbram: qui eum conduxerat, omnem eius usum suum esse. Quibus narratis cæpit abire Demosthenes: retinentib⁹ eum

Atheniensibus, atque ut absoluerent sermonem, rogantibus. Itane vero de asini umbra, inquit vultis audire dicentem de rebus seriis non vultis? *Plutar: in vita Demosth: Quæri posset, an ob negatam sibi umbram Cōductor in jus vocare potuisset Megaræ, Locatorem Atheniensem? Resolut: pete ex n. 4*

C O N C L U S I O.

I.

SUPPOSITA jurisdictione, & competentia Judicis, omnium actionum institendarum principium ab ea parte proficiscitur, quâ Prætor edicit de in jus vocando. Colligitur *ex capit. Quoniam contra infra de probat: & habetur §. ultim. Instit: de pœn: temerè litig: Errant igitur qui scribunt ante denunciandum esse debitori, quàm in jus vocetur. Duar: art: 2. disput. ann. 28 Cuiac: 5. obs. 31. Adeò hæc in jus vocatio necessaria est, quoad absentem, ut nullatenus omitti possit. Clement: Pastoralis de rejud: Nam cum ea ad defensionem spectet, juris est naturalis, imò secundum al-*

quos

quos Divini: inducta quando Deus cita-
vit Adamum post peccatum commissum,
dicēs, *Adam ubi es?* *Gen: 3.* quos refert Cal-
volus *in praxi §. citatio concl: 1.* Et ideò eâ
omissâ judicium redditur nullum. Est ci-
tatio actus legitimus, quo quis mandato
Judicis juris experiundi gratiâ in judici-
um vocatur. *L. 1. ff. de in jus vocando. L. 2. ff.*
si quis in jus voc. non ier. §. ult: Instit: de pæn:
tem: lit. Et vel realis est, vel verbalis: illa
per manus injectionem, & apprehensio-
nem personæ citandæ; hæc aut privatim
per apparitorem, vel literas, aut publicam
præconis vocem, tubam, campanam, aut
edictis legitimis fieri solet. *L. 8. C. quomodo*
& quando Iudex. Edictalis citatio tunc ad-
hiberi solet, quando aliâs quis citari neq̄t:
ut si locus non sit tutus, si non proprii ter-
ritorii, si remotus nimium, aut varius ubi
citand⁹ moretur, vel si ipse citandus sit va-
gabundus, aut impediatur ne citatio verba-
lis, vel p̄ litteras ad se venire possit. *Menoch:*
8. remed: q. 13. de recuperand: possess: n. 113. & seq.

2. Iterum citatio alia simplex, alia per-
emptoria: illa citatum non ante contu-
macem constituit, quàm si tertio & justo

intervallo, decem dierum in civilibus facta sit. *L. Tres denuntiationes. C. quomodo & quando Iudex.* Hæc simplices citationes ita perimit, ut in jus vocatum si præfixa die non comparuerit, contumacem constituat. *L. & tertium & L. nonnunquam ff. de jud:* Et quamvis antea per intervallum ad minus decem dierum singula edicta peremptoria citationum impetrari deberent. *L. per intervallum. C. de jud:* tamen hodie singulis citationum edictis necessarium esse intervallum 30. dierum constat ex *Authen: qui semel. C. quomodo & quando Iudex.* ita tamen ut Iudex pro qualitate personæ, temporis, loci, aliisque huiusmodi circumstantiis, & edictorum numerum, & eorundem intervalla necessitate postulante augere, diminuere possit. *ut L. nonnunquam in fine. ff. de jud: cap. consuluit in fine. de off: deleg:* Ut proinde & post peremptorium edictum absens ex benignitate Iudicis citari possit. *L. & post peremptorium. ff. de judic.*

3. Requisita ad citationem sunt 1. Ut fiat ad instantiam partis, nisi Iudex videret perire instantiam, quia tunc ex officio citare

citare posset. Marant. 6. p. speculi. n. 115. 2. Ut
 fiat mandato Judicis. L. properandum 5. C.
 de jud: nisi forte delinquens in flagranti
 deprehendatur. Gail. lib: 1. obs: 54. aut ni-
 si ob tenuitatem causæ, aut alium fori u-
 sum, ad quasdam citationes faciendas ge-
 nerale mandatum semel datum sufficiat.
 Alciat: in rubr: C. ne in jus vocati. 3. Conti-
 nere debet nomen & cognomen Judicis,
 ut citatus agnoscat an Judicis competen-
 tis jussu decreta sit. L. fin. ff. de jurisdic: om:
 jud: de quo tamen si citatus solum dubi-
 tet, comparere tenetur. & incompeten-
 tiam allegare. L. 2. ff. si quis in jus voc: nisi
 notorium sit Judicem jurisdictionem non
 habere. Gail: lib: 1. obs: 48. de qua tamen
 competentia Judex ipse citans cognosce-
 re potest, an scilicet suæ jurisdictionis sit,
 aut alienæ L. 2. ff. sed si dubitetur: 4. Con-
 tinere debet nomen & cognomen eius
 qui citatur, cap. 34. & 36. de rescript: Gail.
 lib: 1. obs: 49. & similiter eius, ad cujus in-
 stantiam citatur. Gail: hic obs: 50. ut intel-
 ligat citatus citationem non ex officio Ju-
 dicis, sed ad instantiam partis factam esse.
 5. Causam saltem in genere, etiam in cri-
 mina-

mina-

minalibus, ut instruatur reus super quo convenitur, & paratus ad respondendum accedat. *Gail. lib: 1. obs: 51. 6.* Locum judicii, ut citatus sciat an Judex non excedat fines suæ jurisdictionis, citando extra territorium suum, & an locus ad quem citatur securus sit & commodus: nam citatus ad locum non tutum, vel incommodum comparere non tenetur. *cap: ex parte. de appell: L. Si locus. ff. de jud. & Judex non admittens exceptionem loci non tuti, infert citato gravamē à quo licitè appellatur. Gail: lib. 1. obs: 51.* Deniq; diem certum ac opportunum continere debet, quo citatus compareat, & commodè ad locum judicii venire possit: ut sciat reus an dies sit juridica, nam diebus feriatis, ut suo loco dicemus, nemo regulariter ad judicium compellendus est, *cap. 1. de fer: L. 2. & 3. C. eodem.*

4. An subditus extra territorium existens (quod aliud non est quàm spatium terræ jurisdictione munitum, Decio & Baldo teste in rubr: quæ sint regalia & jus coërcendi aut terrendi sonat. *L. Pupillus §. territorium de verborum signific:)* citari valeat: *lis est non levis inter Legistas. Affirmati-*

mativam tenet Barth: *l. 1. § 1. n. 3. ff. de re-
 qui. reis.* 1. Quia quando duo territoria
 subsunt uni superiori, tunc unus Judex
 potest citare in territorio alterius: omnes
 autem Diœceses subsunt Romano Ponti-
 fici. 2. quia citatio non est actus judicia-
 lis etiam prout à Nuntio fit extra territo-
 rium. *Abb: teste in cap. licet. n. 41. de foro comp:*
 sed est solummodo executio sententiæ ju-
 dicialis de citando reum, quæ decernitur
 à Judice in proprio territorio. 3. Quia id
 videtur significari in *cap. Romana. §. con-
 trahentes de foro comp: in 6. ibi. Si eorum au-
 thoritate citati.* 4. quia per *cap. postulasti
 de foro compet:* executio sententiæ latæ ab
 Episcopo contra Clericum, qui in eius
 territorio deliquit, dicitur faciendâ ab
 Episcopo alterius Diœcesis. 5. quia ha-
 bens potestatem ferendi censuras, potest
 censuram excommunicationis v. g. ferre
 in subditum extra suam Diœcesin per *cap.
 cum sit. §. fin. de appellat: cap. evidentia de ac-
 cus: & cap. manifesta r. qu. 1.* ergo etiam po-
 test citare existentem extra territorium:
 tum quia ad excommunicandum prære-
 quiritur citatio: tum etiam quia plus est
 excom-

excommunicare, quàm citare. Sed contrarium tenet Hurtadus *de cens: diff: 8.* & alii apud Dian: *p. 5. tr. 9, res: 34.* Quia Episcopus non potest exercere actum jurisdictionis in aliena Diœcesi. *cap: fin. de const: cap. Episcopum. 9. qu. 2.* jurisdictionis enim ut communiter dicitur, inhæret territorio. Et Episcopus extra Diœcesin, quoad jurisdictionem contentiosam, habetur pro persona privata. Citatio autem actus contentiosæ jurisdictionis est, etiam quatenus insinuatur à Nuntio. unde in *Clement: Pastoralis de sent: & re iudic.* determinatur Judicem non posse aliquem citare in alieno territorio. *& cap. fin. de constit: in 6.* ait Bonifacius VIII. quod statutum Episcopi contra fures non habet locum in his, qui furtum extra eius Diœcesin commiserunt: quia (ait ipse) *extra territorium judicanti impunè non paretur.* *L. fin: ff. de jur: om. jud. L. 2. ff. si quis in jus voc:* Nec obstant argumenta pro contraria opinione adducta. Nam ad primum Bartholi negatur maior: quo tempore enim omnes provinciæ Romano Imperio subjectæ fuerat, statutum fuit per *L. 1. §. Præsides ff. de requi:*

reis. ut Iudices loci delicti mitterent litteras ad Magistratus locorum, ubi rei consistunt ad eos citandos, quod & hodie quibusdam in locis observatur. Ad secundum negatur citationem non esse actum jurisdictionis: nam contrarium probatum est. Unde quamvis Episcopus exercere possit in alieno territorio jurisdictionem voluntariam ut docet Gratian: *to: 2. disp. 127. n. 1.* id tamen verum non est, quando exigitur citatio, ut idem Gratianus ait. Ad tertium ille textus non est contra nos, nam loquitur de citatione ratione contractus, quæ immediatè afficit rem, non de citatione personæ, quæ afficit immediate personam. Avila *p. 2. cap. 3. disput: 2. dub: 2. conclus. 4.* Vel melius, quod ille textus, dum dicit *propriâ auctoritate citati,* non excludit interventum Judicis territorii requisitum per litteras: nam quod hic facit, videtur facere jussu requirentis ex *L. à Divo Pio. §. 1. ff. de re jud.* ita Barth: in *L. heres absens. §. 1. ff. de jud:* Ad quartum dico ideo executionem sententiæ latæ ab Episcopo alterius Diœcesis, quia agebatur de beneficio suo in Diœcesi istius:

in qua

in qua Episcopus iudicans non habebat potestatem. Ita *Abb: in cap. cum Ecclesiarum. sub n. 101. verb: unum tamen scias. de off: ord: & DD. communiter.* Ad quintum, Nego consequentiam, & ad primam probationem dico, fugientem extra territorium post delictum, citari sufficienter in domo, vel in alio loco publico territorii, quia per fraudem fecit se indignum citatione personali. Ad secundam probationem negatur assumptum: nam executio citationis extra territorium non exigit strepitum iudiciale, sicut exigit citatio, quia trahit secum effectum suum: ergo citatio existentem extra territorium afficere non potest. *Limita.* Nisi procedat à Iudice domicilii, qui subditum suum ubiq; existentem citare potest, teste *Gail: cit: libr: 1. observ. 56. in fine.* Cuius ratio est, quia quocunq; se transferat semper manet subditus: cum propriè subditus dicatur ratione domicilii. *cap. licet ratione. h. t. & ibid: Felin: Gail: lib: 2. obs: 35.* quod & incolas facit, *L. domicilium, & ibid: Gl: ff. ad municip: L. si in patria C. de incolis. lib. 10.*

5. Porrò commissione citationis nuntio

tio facta, debet is eam insinuare Reo, in faciem, aut eo non reperto Procuratori eius si quem reliquerit, aut domesticis, vel si nemo adsit vicinis eius, relicto ibidem suæ commissionis exemplo, ut ad reum citatio perveniat. *L. 2. in princ. ff. de agnos. lib. cap. causam 3. de dolo.* Quod si citandus plures ædes habeat, executio citationis ad eas ædes fiet, in quibus majore parte anni egit, arg. *Clem: causam. ibi In domo quam &c. de elect.* Si autem æquali tempore in omnibus habitaverit, citabitur ubi citationis tempore agit: quâ citatione executioni mandatâ, relatio nuntii fieri debet, ut actis inferatur, & huic fides datur ob juramenti religionem quâ Judici adstrict⁹ est: quanquam asserenti se ex mandato Judicis citasse non credatur, quia ei solum de facto suo quale est executio, non etiam de facto alieno, cuiusmodi est commissio Judicis, creditur. *Gail: cit. lib: 1. obs: 54. n. 4.*

6. Quod ad effectum citationis attinet: I. ea citatum constringit ad comparendum, nisi justâ exceptione se tueatur: ut quod Magistratum gerat, quod sit Parens, vel Patronus, quos sine permisso Prætoris in.

ris in.

ris in jus vocare non licet, vel quod propter loci religionem inde se movere non possit, quodq; funus ducat, aut iusta defuncto persolvat, vel aliâ simili causâ, de quibus latius videre licet. *L. 2. 3. & seq. ff. de in jus voc: 2.* perpetuat Judicis delegati jurisdictionem. *cap. 10. de off: deleg:* Et ideo si quis postquam citatus est, alterius fore esse cœperit, in ea causa regulariter jus revocandi domum non habet. *L. si quis postea 7. ff. de jud: cap: proposuisti pœn: h. t. 3.* Præscriptionem interruptit, etiam triginta añorum. *L. Fin: C. de annali. exceptione.*

7. Vocari alii omninò non possunt: alii non sine venia: illi enumerantur. *L. 2. & 4. sup: ff. de in jus voc:* Horum mentio fit cit: *L. 4. §. 1. ff. de in jus voc: L. 2. C. eodem.* & sunt Patroni, Parentes utriusq; sexus: Parentes, Patroni, Liberi, uxor, & hæredes eius licet extranei. Hanc edicti partem Accursius & alii ad Socerum & Socrum, ad vitricum & novercam, ad maritum & vasallum extendebant: quia generaliter vocari prohiberentur in jus, omnes personæ, quibus reverentia debetur. *L. generaliter de in jus voc:* Sed meritò
displi-

displicet Curtio. *L. 1. C. de in jus voc: Alcia-*
to incit. L. 1. quia edictum illud Prætoris,
 has personas inter exceptas non comme-
 morat. Et *L. de his C. de furtis*, conceditur
 actio famosa contra Novercæ. Fateor
 reverentiam deberi Novercæ, quia loco
 matris est. §. *socrum in Inst: de nupt: & L. 1. C.*
ead: & uxori patroni L. 1. C. de in jus voc:
 Sed nego eam reverentiam deberi quæ
 personis nominatis in edicto debetur,
 cum casus excepti forment regulam in cas-
 sibus non exceptis, per *reg: 6. juris: in 6.*

TITULUS. III.

DE PROCURATORIBVS

& Defensoribus

C A S U S.

PARISIIS duo fuere Advocati Com-
 patres: horum alterum vir quidã
 rogat, ut causam suam adversus ru-
 sticum antagonistam agat. Annuit.
 Sed paulo post adversarius rusticus
 adest; cumque multo plus pro ass-
 stentia polliceretur; etiam huic ope-
 ram

ram suam promittit. Redeunte primo, se excusât; quod, cùm adversarii partes acturus sit, ei promissam operam præstare nequeat. Ablegat tamen eum ad alterum Procuratorem Compatrem suum, cum hac commendatione: Compater mi, venerunt ad me duo Capones pingues: ego pinguiorem cepi, alterum vobis mitto: plumetur is à parte vestra, & ego plumabo alterum. *Fr. Oliver: Mail-lard: Fer. 1. Dominic: Adventus.* Quæritur, an rejectus Rusticus jure potuisset recusare hunc contra se Procuratorem? *Resolutio petitur ex n. 2.*

1:

INter eos, qui reorum defensiones rectè in se suscipiunt, censentur Procuratores, qui ad judicialia, quandoq; ad extrajudicialia tractanda constituuntur: aut à Domino rei, aut ab alio quocunq; ad se obligandum idoneo. *Gl: in L. Neq. C. de legit: tutor:* sic dicti, quasi pro alio curatores, cuius nomine res & negotia gerunt, utiq;

utiq; ex mandato domini. *L. 1. §. usus. ff. hoc tit.* Uterq; ad unum, vel plura negotia coram, vel in absentia, per epistolam, aut per nuntium rectè constituitur. *L. 1. §. 1. cum §. seq. h. t.* in eo tamen unus ab altero differēs, quod ad extrajudicialia dari possit maior 17. annis: ad lites verò non nisi maior 25. annis, saltem de jure Canonico. *cap. qui generaliter. §. fin: h. t. in 6.* tum propter beneficium restitutionis quod ipsi minori competit, *L. Minor. 25. ff. h. t.* tum quia, cùm non habeat legitimam personam standi in iudicio. *L. 1. & 2. C. ver. qui legit. personam. h. t.* non censetur idoneus ad alienas lites peragendas.

2. Dari possunt quicumque lege certa non prohibiti, modo consentiant. Host: *in sum: h. t. cap: 1. eod: in 6. L. 2. ff. eod: Clem: 1. eod: tit:* imo filii familiars sine consensu patris modo 25. annum excefferint. Insuper unus, duo, pluresvè ad litem instituendam vel persequendam constitui possunt. *cap: si duo in 6. h. t.* ut tamen non seorsim singuli, sed omnes simul agant: præterquam si in solidum dati sint: quo casu præventioni locus est, potiorq; conditio

occu-

occupantis negotium per litem contestationem. *cap. si duo cit*: Exceptis causis postulationum, provisionum, aliisque spiritibus, in quibus quia celeriores expeditionem exigunt, pluribus in solidum constitutis, potest Judex magis idoneum eligere, ne ob eorum concursum negotia intricentur. *cit: cap. si duo*.

3. Prohibentur verò præcipuè dantur Procuratores, imprimis minor 25. annis antea dictum. Excommunicatus *cap. h. t.* quia juris fictione pro mortuo habetur. *can. nemo Episcoporum 11. qu. 3.* præterquam in causa propriæ defensionis. *cap. intelleximus. de jud*: Bannitus, quia omnia bona amisit: proindeq; civiliter mortuus censetur. *Gail: l. 2. de pace public: cap. 12. totum*. Captus ab hostibus, non Procuratorem, sed auctorem tantum constituit quia quamdiu est in potestate hostium sui juris non est. *L. ab hostibus. ff. ex quibus causis majores*. Syndicus Universitatis, tutor ante litem contestatam: quia antea non sunt litem domini. Fœmina: nisi in rem propriam illi actiones mandentur vel causa cognita eidem pro parentibus

sis intervenire potest non specialiter pro-
 hibitis. *L. cum Prator ff. de jud:* In causa cri-
 minali in qua imponitur pœna maior re-
 legatione, ex parte actoris, vel rei Procu-
 rator dari non potest. *cap in criminal: 5. q. 3.*
L. accusatore & ibi Gl. 1. §. fin. ff. de pub: jud:
 nisi accusatus detineatur in carcere. *Rota*
decis: 5. de Procurat: L. servum. ff. de Procurat:
 vel ad allegandum causas rationabiles ab-
 sentia. *cit. L. Accusatore. Rota. decis: 24.*
 pœna relegationis, aut alia minor impo-
 nenda est, tunc procurator admittitur
 quia pœna relegationis, & alia minor ab-
 senti accusato infligi potest. *L. 1. §. pluri*
pecuniaria ff. an per alium causa appel. Quod
 agatur de crimine civiliter, tunc potest in-
 tervenire Procurator: puta de adulterio
 ad separationem thori. *cap. in nostra §. re*
h. t. aut ut accusatus privetur re & benefi-
 cio. *Rota. decis: 35. cap. inquisitionis. de accu*
 Regulariter tamen admitti sine mandato
 nemo solet *cap. 1. hoc tit. exceptis personis*
 conjunctis usq; ad quartum gradum testis
 Host: *in sum: h. t. n. 13. L. non solum. §. qui a*
lieno. ff. eod: Defungitur officio ex mutuo
 consensu. *L. mutari. 24. ff. h. t. quia juxta*

vulg

vulgatum, quodque ex modo dissolvitur
 quo colligatum est: item finitur officium,
 renuntiatione Domini re integra, secus
 lite jam cœpta, quia tunc jam factus est li-
 tis dominus. Præterea finitâ instantiâ, id
 est lata sententia definitiva, quia non co-
 gitur Procurator iudicium appellationis
 prosequi, quod in se non suscepit. *L. Invi-
 tus. C. h. t.* iterum morte Domini constitu-
 entis re integra. *L. nulla. 23. C. h. t.* imo eti-
 am re non integrâ interdum: nempe sede
 vacante: quâ si quid fiat, pperam fieri di-
 citur. *cap. fin: ne sede vac:* Item morte ipsius
 Procuratoris re sive integrâ, sive non in-
 tegrâ. *L. si quis 27. §. morte ff. mandati.* Rur-
 sus mutatione seu substitutione alterius
 in locum Procuratoris, quia per constitu-
 tionem posterioris prior censetur revo-
 cari. *L. si quis cum Procuratorio. §. fin. ff. eod:*
 nisi contrarium clarè exprimatur. *arg. cap.
 si quid h. t. in 6.* Deniq; si ipse Domin' cau-
 sam suam per se ipsum tractaturus veniat
 ad iudicium: nam eam per se tractando
 censetur tacitè Procuratorem revocare:
 nisi ex protestatione, aut aliis conjecturis
 contrarium appareat. *cap. si quid: h. t. in 6.*

TITULUS IV.

DE DOLO ET CONTVMACIA.

CASUS.

Henricus Etichtonis Comitibus ab
 Altorff & Ravenspurg Filius, à so-
 roris marito Ludovico, Francorum
 & Boiorum Rege, quicquid in Supe-
 riore Boiaria aureo vehiculo à pri-
 ma luce ad meridiem ambiret, quod
 joco exposcit. Ludovicus ratus Fra-
 trem Conjugis pauperiorem esse
 quàm ut aureum currum posside-
 ret, postulatis annuit. Mox Henricus
 plauastro rustico (in sinu quidem
 aureum curriculum gestans) cum
 cumvectus est à Lyco Fluvio ad Am-
 bronem, à Gelono ad alpes Penina-
 Arrisit Ludovicus dolo, & quæcumque
 hisce finibus continentur, Henricus
 dedit. Huius Posterius deinceps po-
 titi sunt Boiaria. *Aventinus libr. 4. Annal.*
 Quæritur, an Henricus potuisset au-

reus doli à Posteris Ludovici? *Resolu-*
tionem pete ex num: 2.

I.

Citatione legitimè factâ, & reo contu-
maciter absente, is contumaciam in-
currit; quæ aliud non est, quàm erga Ju-
dicem commissa inobedientia: per Host:
in sum: h. t. L. contumacia 13. ff. de re jud: va-
riè coërceri solita, nunc litis damno. cit. L.
contumacia. nunc mulcta à Judice inflictâ,
L. 2. ff. si quis in jus voc: modò condemnatio-
ne in expensas. cap: cum dilecti h. t. vel aliter
secundum Judicis arbitrium si solvendo
non sit. cap: sinem litibus. h. t. interdum rei
sequestratione. cap: ex literis h. t. subinde
excommunicatione. cap. tuae fraternitatis.
sup. ut lite non cont: Trid: sess: 24. cap. 3. de re-
for: Aliquando missione in bonorum pos-
sessionem, iis scilicet casibus in quibus lo-
cum habere potest, Hen: Can: lib. 4. tit. 4.
2. Dolus malus est calliditas, fallacia,
& machinatio ad circumveniendum, fal-
lendum & decipiendum alium adhibita.
L. 1. §. 1. ff. de dolo. Bonum dolum pro so-
lertia veteres accipiebant. cit. L. 1. §. non fuit
autem. fit dupliciter ut plurimum aut ex

proposito. & tunc vel dat causam contra-
 ctui, vel incidit in contractum: aut fit rei-
 psâ. DD. L. *si quis eum aliter. ff. de verb: oblig.*
 Remedia adversus dolum varia produ-
 tur: videlicet nullitas actus, actio de do-
 lo, exceptio doli: Quando dolus dat cau-
 sam contractui bonæ fidei: ut sunt con-
 tractus emptionis, locationis, depositi,
 comodatî &c. hoc est, quia deceptus non
 erat aliàs contracturus, nisi dolo secus
 contrahentis fuisset inductus ad contra-
 hendum, ipso jure nullus est: quod si tra-
 ditio intervenerit, tunc traditionis effe-
 ctus rescinditur per actionem de dolo.
 & elegant: & ibi: Gl. in ver: ne inter maiores
 de dolo. Si verò causam det contractui
 acti juris (ut sunt in quibus Judex ad verb
 contractus adstringitur, nec alter alteri
 plus obligatur, quàm intra contrahent
 actum est, quales sunt stipulationes, con-
 tractus emphyteutici, feudales) tenet con-
 tractus, sed decepto datur exceptio doli
 & actio de dolo cit. L. & eleganter. S. ser-
 rus. nisi dolus intervenerit in spiritualib
 qui non annullat actum, neque de eo po-
 test excipi aut agi, unde ingressus in re-

gionem per dolum tenet. *cap: dudum. de
convers: Conjug: Matrimonium contractū
per dolum tenet. Gl. pen: in fin: in L. à Divo
Pio ff. de interrupt: Panor. in cap. cū dilecti.
n. 7. de empt. & vend.* quia non fit conditio
eius, qui dolum passus est, deterior. Dolus
incidens in contractu bonæ fidei, purga-
tur actione ex eo contractu etiam si sit læ-
sio in minore summâ quàm dimidia justi
pretii. *L. Iulian: §. si venditor ff. de act. & empt.
Bald: in L. 4. C. de rescind: vend:* Si incidat
in contractu stricti juris, tunc actio de do-
lo est necessaria: *cit. L. eleganter. §. non solum.
& §. severus.* Ratio diversitatis est: quia in
contractib' bonæ fidei alter alteri obliga-
tur in id, quod alterum alteri ex bono &
æquo præstare oportet: in contractibus
stricti juris necesse est, quod omnia dedu-
catur in stipulationem, & aliàs nihil venit
DD. *Instit: de oblig: ex consensu.* Dicitur au-
tem dolus in contractum incidere, quādo
deceptus fuisset quidem alias contractu-
rus, sed dolo alterius decipitur ut minori
pretio contrahat. *Gl. in cit: L. Iulianus. §. si
vendedor in verb. venderet & ibid. DD.*

3. Quando quis decipitur in contractu

F 4

re ipsâ

re ipsâ, & non ex proposito alterius, tenet contractus, sed si contrahens est minor, restituitur pro levi etiam damno: nō pro minimo. *L. suo ff. de in integ restit.* Si maior & decipiatur ultra dimidium justī pretii, ager deceptus, ut rescindatur contractus, vel ut suppleatur pretium justum. *L. 2. ibid: Gl: pen: & DD. C. de rescind: vend: cap. cum causa.* & ibi *Gl: fin. de empt: & vend:* Si vero deceptio non est ultra dimidiū justī pretii, toleratur jure civili. *L. item si in pretio §. fin: ff. Locati.* & ibi *Gl. & DD.* Estque hæc actio merè personalis, quia in ea exprimeret oportet quis fecerit, & cui factus sit dolus, ac in qua re. *L. sed & ex dolo. §. fin. & ibi Gl. & L. seq. de dolo.* non tamen locum habet pro modica summa: id est usq; ad duos aureos. *L. si oleum. §. fin: & L. seq. ff. de dolo.* quia cum actio de dolo sit actio criminalis, admitti non debet in re modica. Et quo principio deduci potest; quænam quantitas ex objecto sufficiat ad gravitatem furti mortiferi: quādo quantitas notabilis nocumenti in rebus determinatur jure, valor excedens duos aureos: ut etiam agnovit *Labeo* apud *Vlpian: Jurisconf:*

L. si quis affirmavit. & seq. ff. de dolo, L. id est. ff. eod: Cæterùm actio de dolo non datur quibusdam personis, v. g. liberis, libertis, adversus Parentes Patronosvè, nec plebeio adversus consularem receptę auctoritatis, prodigo, aut aliàs vili adversus hominam vitæ emendatoris, &c. sed in eos datur in factum verbis temperanda actio, ut bonæ fidei mentio fiat, ne ex dolo suo lucrentur. *L. non debet. & L. seq. ff. de dolo. & debet moveri & terminâri intra biennium continuum: quod currit absenti, nisi absit causâ Reip. L. non possunt. C. de dolo.* est autem ex parte opponentis realis, ex altera parte cui opponitur personalis, quia in ea sufficit exprimere, quod is cui opponitur, dolum fecerit, & non exigitur exprimere cui dolus factus sit. *L. 2. §. sequitur. & L. apud Cels: §. si. ff. de doli mali except.*

TITULUS V.

DE LIBELLI ORLATIONE.

C A S U S.

ZEleucus Princeps legem tulerat: Locrensis, ut adulter oculis orbaretur: eiusdem unic⁹ Filius pau-

F 5

lò post:

lò post adulteravit, factus reus poe-
 nã; quam tamen populus miserati-
 one motus in Patris gratiam remitti
 voluit. sed Pater: lex, inquit, sancta,
 & poena etiam in nobis esto: reperi-
 tamen, quomodo lege salva, huma-
 nitati indulgeam? Ipse & ego unum
 sumus, mihi ergo unus oculus, alter
 ipsi eruatur: atq; id factum. *Iust: Lips:
 Monitorum & Exem. Polit: l. 2. c. 12.* Quæri-
 tur, an Filius à Parente libelli obla-
 tionem exigere potuisset? *Pete Resol:
 ex num. 1.*

Reo legitime ad iudicium citato com-
 parente, danda est regulariter copia
 libelli sumptibus actoris, ut inde reus sci-
 at ob quam causam in iudicium vocatus
 sit, & deliberare possit, cedere, an con-
 tendere malit. *Authen: offeratur. C. de liti-
 contestat: Gl: in Clem: quamvis in ver: oblatio-
 de appell: Dixi regulariter, quia fallit regula
 in causis levibus, & vilium personarum,
 in quibus non datur libellus. Auth. Levioris
 C. de sent: ex brevilog: recit: Est libellus bre-
 vis scri-*

vis scriptura, claram actoris, sive accusatoris intentionem sive rem quæ petitur, causam petendi, & nomen actionis & rei continens. *L. 1. ff. de edendo.* Rejici ergo debet libellus incertus obscurus, si ex iis, quæ postea in iudicium adducuntur, certa declaratio haberi non potest, quia Judex sententiam certam ex libello incerto & obscuro proferre nequit. *L. fin. C. de annual: exception: cap. 3. de sent: & rejud:* Obscurior verò evadit, ratione æquivocationis, generalitatis, alternativæ locutionis. *Gail: 1. observ. 62.* Alternativus sustinetur 1. in actione hypothecaria, ut si dicat Actor. *Peto illum condemnari ad traditionem rei obligatæ, vel ad solvendum debitum,* per text: *in L. si fundus. 16. §. in vindicatione. ff. de pign:* quia in actione hypothecaria potest possessor retinere rem, & litis æstimationem offerre creditori. *L. si creditor. 2. ff. quibus modis pig: & hyp: sol: vide Socin: in cap: 2. h. t.* qui hanc regulam, quod libellus alternativus esse non debeat, limitat novem modis. 2. sustinetur libellus alternativus in materia. *L. 2. Cod. de rescind: vend: ubi venditor concludere debet, ut emptor ad*

quod deest justo pretio suppleat, aut rem
 emptam restituat. *c. Cùm dilecti 3. de empr. &
 vend: Gail: 1. obser: 62.* 3. Quando petitur
 restitutio adversus contractum; quia tunc
 actor potest alternativè cōcludere, quod
 pronuncietur contractum esse nullum,
 aut, si quis sit, adversus eum restituatur.
Gail: ibid: n. 7. 4. quando petitur restitu-
 tio res si exstet, aut eius æstimatio, si consum-
 pta sit, quando scilicet incertum est an res
 exstet. *Gail: cit. obser: 62.* alioqui si sit cer-
 tum rem exstare, ea peti debet, non eius
 æstimatio, quia hæc solum in subsidium
 debetur. *L. fin: C. de fideicom: libert: Panor:
 in cap. gravis de resti: spol: Gail: cit. obs: 62. n.
 7. & 6.* Similiter quando incertitudo pro-
 venit ex facto adversarii, per *tex. in L. 1. §
 quia autem. ff. quorum legatorum.* ut proinde
Gail: cit. obs: n. 4. velit, valere huiusmodi
 libellum. *Peto rem jure dominij, vel quasi do-
 minij, vel peto me declarari dominum, vel quasi
 dominum.* Denique quando per libellum
 hæreditas absq; enumeratione rerum hæ-
 reditariarum, aut divisio absq; enumera-
 tione cōmunium petitur: quia justa cau-
 sa esse potest, cur rem, vel partem rei in-
 cer-

certam petamus. *L. 3. §. pen. & ult. L. 6. L. qua de tota 76. §. incertæ. ff. de R. V. L. 1. §. ult. ff. si pars hered: pet:*

2. Cùm verò duplex sit libellus, nempe civilis seu conventionalis. *cap: fin. h. t.* qui scilicet in rem civilem, id est, in id quod actoris interest, conceptus est, & criminalis, qui criminis accusationem continet, *can: nullus 4. q. 4.* cuius forma exstat in *L. Libell. 3. ff. de accus:* In conventionali exprimendum est, quis, quid, coram quo, quo jure petatur, & à quo. Criminali verò nomē accusatoris, rei accusati, judicis coram quo, delicti locus, annus, mensis, designari debet, quamvis si dies, qui mensem demonstrat, exprimatur, non aliā mensis expressione opus sit.

3. Partes libelli generatim sumpti substantiales tres censentur: narratio facti, causa seu medium concludendi, & conclusio. Barth: in *L. si prius: ff. de nov: op: denunt:* Narrationem definiunt facti controversi expositionem: quæ definitio ad brevem & succinctam facti narrationem restringenda videtur: copiosius enim factum controversum Judici exponimus, cùm apud

pud.

pud eum litem contestamur, non reo,
 cum eum in jus vocamus. *L. 1. C. de lit: con-*
test: L. 14. §. Patroni. C. de jud: Porro licet
 in conventionali libello hodie non sit ne-
 cesse exprimi conceptis verbis nomen a-
 ctionis (quod olim omnino obtinebat)
cap: dilecti. de jud:: L. 1. L. 2. C. de form: & im-
pet. Canisius l. 4. tit: 5. quia ex narratione
 facti, causa petendi, aut formula conclu-
 sionis qualitas intentatæ actionis suffici-
 enter colligitur, *cap: literæ tuæ. de dilati:*
Gail: 1. obser: 61. n. 2. necesse tamen est, ut
 medium concludendi, seu causa petendi
 exprimatur. *Gloss: in citat: cap: dilecti:* qua
 quidem à DD. duplex assignari solet cui-
 vis actioni: proxima & remota. Remota
 in personali actione est contractus, in rea-
 li acquisitio seu factum ex quo causatur
 dominium: v. g. quod res sit donata, lega-
 ta, vendita. Proxima in personali est ob-
 ligatio, in reali dominium. In actione
 personali exprimenda est causa remota.
cap: fin: h. t. L. & an eadem. §. actiones ff. de ex-
cept: rei jud: v. g. peto à te decem ex mutuo, vel
ex deposito: quia ex causa remota præsumi-
 tur proxima, scil: obligatio, nec sufficit
 expri-

exprimere causam proximam, veluti, peto
decem ad quæ mihi obligaris, quia eadem
res ex pluribus causis nobis deberi potest.

L. cit: & an eadem. & reus non posset ex illa
tanquam incerta, & non concludente cer-
tum aliquod jus agendi deliberare, an ce-
dere, an contendere velit. *cit. cap. fin: h. t.*

In reali verò, puta in rei vindicatione suf-
ficit exprimere causam proximam: v. g.
peto fundum meum, qui meus est ratio-
ne domini, vel quasi. *Gail: 1. obs: 6.* quia ex
eo sufficienter reus certificatur an cede-
re, vel contendere malit. *Gl: in cap. 2. h. t.*

& in *L. 1. ff. de edendo.* quandoquidem duo
non possint eiusdem rei dominium in so-
lidum habere. *L. Pomponius. §. sed & is ff. de
procur: neq; eandem rem pluribus ex cau-
sis obtinere quis possit. L. non ut ex pluribus
ff. de R. I.* Non prohibetur tamen actor cau-
sam domini simul libello inferere, afferē-
do rem suam esse, quia sibi legata, vel alio
simili titulo acq̄sita. *cap. 3. de sent. & rejud:*

4. Quod ad conclusionem attinet,
eam tradunt in primis necessariam, & ve-
lut stellam polarem esse, ad quam & Ju-
dex, & litigatores respicere debeant. *Iust:*

§. in o-

§. omnium Instit: de act: n. 128. Quod verum
 est in causis civilibus, non criminalibus
 L. 3. pr: ff. de accus: Clarus 5. sent: §. fin: q. 12.
 Ad has libelli partes principes, adjiciunt
 alias min^o principes. Narrationi enim præ-
 mittunt præfationē continentem nomen
 Judicis, actoris, rei conventi, imploratio-
 nem officii Judicis ad compellendū reum
 litem contestari & ad libellum oblatum
 respondere, præterea clausulas istas, *offer-
 libellum non formā solenni &c. & nolo ad stringi
 ad superfluum probationem.* Nos hæc in li-
 bello civili superflua arbitramur. Nomi-
 natim quod attinet ad clausulam, *Nolo ad
 stringi &c.* malè traditum est à Bartholo-
 ad L. Divus ff. de re jud: eā omisā necessita-
 tem incumbere actori omnia illa proban-
 di, quæ libello complexus est: quia Judi-
 cis est statuere quid, & quantum probari
 debeat, L. ad probationem: 21. C. de prob: L.
 ff. de test: ADDO cumulationem plurium
 actionum actorem libello suo includere
 posse. per L. si idem cum eo ff. de jurisdic: om-
 jud: Gail. 1. obs: 63. idq; favore litium. cap-
 nullus de re jud: in 6. at eo casu iis sigillatim
 reo respondendum erit: & à Judice to-

tidem

tidem secundum cuiusque actionis natu-
 ram, sigillatim proferendæ sunt sententiæ:
 in eodem iudicio: quia tot sunt libelli,
 quot actiones & facta, & ideò cum separa-
 torum separata sit ratio, totidem senten-
 tiæ requiruntur: potestq; Judex partim
 definitivè, partim interlocutoriè pronun-
 tiare: ut v. g. si post conclusionem in cau-
 sa, quoad aliquod factum in actis allega-
 tum, desideret adhuc aliquam probatio-
 nem: potest rescissâ ex officio conclusio-
 ne, ulteriorem probationem injungere,
 & nihilominus quoad reliquas actiones
 in quibus nihil desiderat definitivè pro-
 nuntiare: non obstante quod sententia
 individua sit. *L. in hoc iudicio ff. fam: ercis.*
 quia id verum est, quando libellus unum
 factum continet: fecus quando plura, &
 separabilia facta. *Gail: cit. obs. 63.*

5. Conclusioni clausulam aliqui subji-
 ciunt, *cum expensis*: quam adeo utilem esse
 aiunt: ut Judex eâ non omisâ non sit ob-
 noxius eo nomine actori. *Barth: in L. 4. §.*
hoc autem iudicium. ff. de damno inf: Verùm
 id falsum esse colligitur ex *L. properandum.*
§. sin autem alterutra C. de jud. Subjiciunt &
 hanc

hanc

hanc. *Salvo jure addendi, detrahendi &c.* cui
 vi existimant libellum, ante litem conte-
 statam mutari posse. *Gl. in cap. inter dilectos.*
de fide Instr. S E D reverà hæc clausula nihil
 operatur, quia ipso jure libellum mutare
 licet, tam in civilibus, quàm in criminali-
 bus usque ad litem contestatam, quia ea
 non contestata non dùm est iudicium cap-
 tum propriè, at verò eâ contestatâ actor
 eum mutare non potest (nisi velit uti no-
 vo libello, & nova instantia, recedendo à
 priori cum refusione expensarum, juxta
caput examinata de jud.) etiam de consen-
 su partium: quia per litem contestationem
 obligatur quis instantiæ, ut ab ea recede-
 re, & amplius pœnitere non valeat. *L. 15.*
qui se obtulit. & Gl. ibid. in ver. qui discessit.
ff. de rei vend. tum quia sic celebratur qui-
 dam quasi contractus, quo obligatur quis
 ad id, quod in iudicio petatum est, si per-
 sententiam (quâ contractus iste quasi
 consummatur) succumbat: tum, quia li-
 tis contestatio, & alii actus substantiales
 iudicii partium consensu tolli nequeunt.
Gl. in cap. de causis. de offic. deleg. ver. consen-
sus. D I X I mutare, quia emanare licet li-
 bel-

bellum, usq; ad sententiam. *L. si quis intentione. de jud. & DD.* comuniter ad *L. edita 3. C. de edendo.* ut proinde si actor de summa petita aliquid diminuere velit, usque ad sententiam audiendus est. *arg. L. quidam ff. s. certum petatur.* sicut & si errore ductus ab initio minus, quam sibi debebatur petierit: potest in eodem iudicio, eademque instantia, errorem suum corrigere. *§. si minus. Inst. de act.* SED & oblatio libelli remitti potest: *intellige* de partium litigantium conventionem, si enim ipsa vocatio, tametsi primum sit suo modo, actionem instituendarum principium, expressa aut tacita conventionem remitti potest, quanto magis oblatio libelli? v. g. Adversarium in iudicio inventum apud eum, qui tribunali praest convenisti: conventus ultro respondit, litemque contestatus est, non est dubitandum valere iudicium: ex quo fundamento & illud defenditur, si vocatio parum legitime facta sit, non vitari iudicium si vocatus ultro compareat. *arg. L. 1. §. 2. ff. de fer. Rebuff. tract. de contum. art. 2. n. 4.*
 6. Plerumque autem viso actoris libello, reus vicissim ab actore aliquid petit, eumque

que

que reconvenire solet coram eiusdem Ju-
 dice, & in eodem iudicio, etiam si aliàs il-
 le Judex non sit actoris competens, &
 non potest actor quoad recōventionem,
 ubi ea locum habere potest, se ullâ in-
 competentis fori exceptione tueri. *L. Pa-
 pin: C. sentent: & re iud: L. qui non cogitur
 22. ff. de iud: etiam si Clericus sit, qui co-
 ram Judice Laico reum convenit, ex
 comm. DD. sententia: quia non debet
 quis quem dedignari iudicem, cuius in
 agendo arbitrium secutus est. L. Papin:
 can: accusatores §. cui jus in agendo iii. q. 1.
 Nec obstat cap: si diligenti de foro comp: quo
 non licet Clerico nec expressè, nec tacitè
 jurisdictionem laici in se prorogare, ex
 comm: Canonistarum ibid: quia hoc casu
 non Clericus ipse prorogat jurisdic-
 tionem Laici in se, sed ipsa lex prorogat, seu
 potius dat, & defert Laico jurisdictionem
 in Clericum. L. cum Papinianus, & ideo
 prorogatio hæc est legalis. nam cum Sum-
 mus Pontifex nusquam vetuerit Cleri-
 cum coram Judice Laico reconveniri, vi-
 detur hac in parte voluisse sequi legem ci-
 vilem arg: cap: 1. de novi operis nunt: Habet-
 que.*

que locum hæc reconventio etiam coram
 Judice delegato *cap: 2. de mutuis petit: præ-*
terquam in casibus jure exceptis: de qui-
bus, cit: L. cum Papinianus cap: cum dilectus.
6. de arbit: L. de his ff. de arbit: & in omnibus
causis specialiter non prohibitis, etiam
summariis Clement: sepè. §. verum de verb.
signif: Non autem in criminalibus crimi-
naliter intentatis, nisi reus reconvenien-
do criminaliter vel maius crimen objici-
at, vel prosequatur suam, suorumq; in-
juriam, quia non objectione criminis,
sed suâ innocentia reus purgatur can. ne-
ganda & per totum. III. q. II. imò reus cri-
iminaliter conventus, actorem ne qui-
dem civiliter reconvenire potest, vel con-
trâ. L. 2. §. sed etsi agant. ff. de jud. quia pen-
dente Criminali causâ nulli quæstioni ci-
vili locus est. L. fin. C. de ord. jud. nisi civili
controversiæ principaliter motæ quæstio
incidat criminalis, tunc enim Judex suâ
sententiâ super principali latâ, utramq; quæ-
stionem dirimet: quia sublato Principa-
li, accessorium quoq; corrui L. cum Prin-
cipalis. ff. de reg. jur. cap. accessorium eodem tit.
in 6. Civiliter verò, & non criminaliter de
 crimi-

crimine conventus, potest actorem re-
 convenire de alio crimine civiliter, coram
 iudice competenti, id est, qui sit Iudex
 competens reconventi. *Marant. 4 p. dist. 6.*
n. 68. Deinde hæc doctrina locum non ha-
 bet in causa appellationis judicialis. *L. 1. ff.*
eum qui appellavit in provincia defendi. quia
 appellatio necessitate cogente communi-
 ter interponitur ob injuriam quam ap-
 pellans putat sibi factam esse, ut proinde
 cesset ibi ratio. *cit. L. cum Papinianus.* De-
 niq; non permittitur actori reconvento-
 reum reconvenire, ex communi DD. ne
 detur processus in infinitum, sibiq; mu-
 tuo actor & reus officiant. An proponi
 debeat ante, vel post litem contestatam
 reconventio? Dico ante vel post litem
 contestatam etiam ad sententiam usq; pro-
 poni posse, quia *in novel. 96. §. illud ver. sancimus.*
 dicitur non prius reconventionem
 moveri posse coram Iudice, quam prior
 litem, conventionis finem acceperit, atque
 hoc fit per sententiam. *L. 1. ff. de re jud.* Er-
 go. Neque obstat, quod juxta quosdam
 textus, reconventio statim moveri debeat,
 vel in continenti. ut *cap. 1. de mutuis petit.* ni-
 hil

hil enim aliud significatur, quàm durante
 adhuc eodem iudicio, ut simul termine-
 tur cum causa reconventionis. *cit. ver. san-*
cimus. alioqui pari passu non ambulabit,
 neq; Judex utramq; causam conventio-
 nis, & reconventionis simul expedit, unâ-
 que sententiâ terminabit, quod tamen
 omnino fieri convenit: ita verò, ut prius
 re^o ad libellum actoris respondeat, dein-
 de actor ad libellum rei. *L. qui appell. 29. ff.*
de jud. qui si actor ad libellum reconven-
 tionis respondere nolit: neque reus ad
 eius libellum respondere compelletur,
 priusquam actor offerat respondere li-
 bello ipsius rei. *cap. 1. & 2. de mutuis petit.*
 & favet *cap. fin. de jur. calum.* Illud adhuc
 expeditum non est, num res in libello ex-
 primenda sit? Affero 1. quandoq; expri-
 mendam esse, ut in actionibus singulari-
 bus sive specialib⁹, seu personalis, seu rea-
 lis actio fuerit: infectæ quidem materiæ
 pondus, signatæ numerus, factæ species,
 imò & mensura, cùm res mensurâ conti-
 nebitur; in homine nomen, fundi nomen
 eiusq; qualitas, & confinia, aliâs est iusta
 appellandi causa. *Panor. cap. 1. & 4. de mu-*
tuis

tuis petit: & Canonistæ comūiter. L. si in rem lata. 1. ff. de rei vind: Añero 2. in actionibus universalibus, & generalibus non esse exprimendam in libello rem. L. si quo ff. de petit. hered. & ibi DD. ut quando petitur hæreditas, aut Ecclesia cum juribus & pertinentiis suis. cap. cum ad sedem. de restit. spoliat, aut quando sunt actiones mandati, tutelæ. L. Licet. C. de jud. & ibid. DD.

C A P U T I V.

DE PROSECVTIONE EIVSDEM
Ordinis.

TITULUS VI.

DE LITIS CONTESTATIONE.

C A S U S.

TYrannus ad exhaurienda cuiusdam opulenti & jaçtabundi bona, sub gravi pœnâ præcepit, ut alicuius litteras edoceret. Ille impossibile ait fore: nisi multum temporis in erudiendo sibi a sino suo concedatur. Petere quantum vellet iustus, decennium impetravit: derisus ab
omni-